

BURSA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI: Monoğrafik Bir Çalışma

Yusuf ALPER*

ÖZET

29.5.1986 tarihli "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu" Türkiye çapında fakirlere yardım edecek yeni bir sosyal yardım müessesesi kurulmasını sağlamıştır. Bu müessesenin Bursa'da kurulan Vakfı'nda, Bursa bölgesinde yaşayan fakir vatandaşlara değişik yardımlar yapmaktadır. Bu çalışma, yeni müessesenin gelecekteki faaliyetlerine ışık tutmak üzere BSYD Vakfının kısa dönemli faaliyetlerini değerlendirmektedir.

SUMMARY

The law of Encouragement of Social Assistance and Aids (ESAA), dated 29.5.1986 and with legislative Number 3294, has proved to be constructive on new social aids programs to solve poverty problems in our country.

In relation to these program; Bursa Foundation of ESAA, have been making different aids, in real or nominal terms to the people who needs this sort of helps in Bursa Provision. This Study has been made enlighten works of Bursa Foundation and projects some programs for the next years and includes some considerations on the future of this institution.

GİRİŞ

29.5.1986 tarihinde kabul edilen 3294 Kanun No'lu, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu", 14.6.1986 tarih ve 19134 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Kanunla, Başbakanlığa bağlı olarak faaliyet gösterecek olan yeni bir sosyal yardım müessesesi, "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF)" kurulmuştur. Türkiye çapında faaliyet göstermek üzere kurulan Fon; "Fakrî zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan..." ve mevcut sosyal güvenlik kurumlarından herhangi birine tabi olmayan herkesi koruma kapsamına almaktadır. Çok isabetli bir tercihle, bir defaya mahsus olarak yapılacak yardımlarla

* Yard. Doç. Dr.; Uludağ Univ. İktisadi ve İdarî Bilimler Fakültesi Öğretisi.

üretken ve topluma faydalı hale gelebilecek kişiler de Fon'un koruma kapsamına alınmıştır (Madde 2).

Fon, muhtaç kişilere doğrudan yardım yapmamakta, il ve ilçelerdeki mülki idare amirleri önderliğinde kurulacak olan "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfları (SYDV)" vasıtası ile ihtiyacı olanları kapsamına almaktadır. Yeni müessesenin icra organı olarak Vakıfların tercih edilmesinin temel sebebi, son yıllarda kurulan diğer bir çok "Vakıf" gibi, Kanunların bu müesseseye tanımış olduğu imtiyazlardan faydalanmak¹, bu arada da, milli ve kültürel değerlerimizin korunmasında çok önemli bir rolü olan bu müesseseyi korumak ve yaşatmaktır². Vakıf müessesesi özde ferdiyetçi bir sistemin, ferdi iradeye bağlı olarak kurulan ve faaliyet gösteren kuruluşlarıdır³. SYD Vakıflarının eski ve köklü bir müessese olan vakıflara göre teşkilatlanması bakımından gösterdiği en önemli fark ferdi irade yerine resmi irade ile kurulması, belirlenen gayeye uygun gelirin garanti altına alınmamış olmasıdır⁴.

Yeni sosyal yardım müessesesinin varlığını ve sürekliliğini tayin edecek olan unsur, faaliyetlerinde göstereceği etkinlik ve tutarlılıktır. Ancak bu şekilde, belirli bir siyasi iktidarın tercihi ile geçici bir dönem için kurulan ve daha sonra ortadan kalkan bir müessese olmaktan kurtulabilir. Aslolan, modern sosyal güvenlik müesseselerinin ve özellikle de sosyal sigortaların kapsam bakımından yetersiz kaldığı alanları, "idari ve teknik boşlukları" geçici de olsa doldurmasıdır. Bu şekilde, "herkesi, her tehlikeye karşı koruma kapsamına alma" şeklinde ifade edilen sosyal güvenlik idealine ulaşmada katkıda bulunabilir.

Merkez şehir itibarıyla, Türkiye'nin beşinci büyük yerleşim yeri olan Bursa'nın SYDV, ve bir buçuk yıllık sürede göstermiş olduğu sosyal yardım faaliyetleri, bu çalışmanın elverdiği çerçevede incelenmeye çalışılmıştır. Bu arada özellikle basın kanalı ile elde edilen diğer Vakıflarla ilgili bilgilerden de faydalanılarak bazı genellemeler yapma yoluna da gidilmiştir.

1. BURSA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI

A. İDARİ YAPISI

1- Kuruluşu

Bursa Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (BSYDV), "Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının Faaliyet Esasları" ile ilgili Başbakanlık Genelgesinin Resmi Gazete'de 17 Temmuz 1986 tarihinde yayımlanmasından kısa süre sonra,

- 1 Nitekim, Kanununun 9. maddesi, Fon ve Vakıfların faaliyetleri esnasında, kurumlar, gelir ve veraset ve damga vergisinden muaf oldukları düzenlemesini getirmiştir.
- 2 17 Temmuz 1986 tarih ve 1986/11 sayılı Başbakanlık Genelgesi.
- 3 Vakıf müessesesinin unsurları ile ilgili olarak bkz. Turan YAZGAN, "Sosyal Siyaset Açısından Vakıflar", Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Dergisi, Sayı 48, Haziran-87, ss. 147-150.
- 4 Nitekim SYDV gelirleri arasında değişken gelirler ve değişik kanallarla yapılacak yardımlarda vardır ki kuruluş gayesini gerçekleştirecek gelir veya mal varlığı başlangıçta kesin olarak tahsis edilmemiştir.

31 Temmuz 1986 tarihinde ilk kuruluş toplantısını yaparak faaliyete geçmiştir. Kuruluş tarihi itibarıyla, BSYDV'nın ülke çapında ilk kurulan Vakıflar arasında yer aldığı söylenebilir.

2- Mütevelli Heyeti

BSYDV'nın mütevelli heyeti, 3294 sayılı Kanun'un 7. Maddesine uygun olarak; Vali, Belediye Başkanı, Emniyet Müdürü, Defterdar, Milli Eğitim Gençlik ve Spor İl Müdürü, Sağlık ve Sosyal Yardım İl Müdürü, Müftü ve Mütevelli heyet başkanı olarak Vali'nin seçtiği "üç hayırsever" vatandaşın teşekkül etmiştir. Seçilen üç kişinin ortak özelliği, Bursa çapında Vakfın faaliyet alanına giren konularla şahsen ve buldukları kurum itibarı ile ilgilenen kişiler olmalarıdır. Sahip oldukları pozisyon, yeni müessesenin faaliyetlerinde belirli prensiplerin yerleşmesine katkıda bulunabilecek niteliktedir. Nitekim, sağlık, yardım toplama ve Vakıf işlemlerinin muhasebeleştirilmesi gibi üç önemli konuda doğrudan görevler almışlardır.

Kurulduktan hemen sonra yardım talebi ile BSYDV'na çok sayıda başvurunun olması, mütevelli heyeti, salı ve perşembe günlerinde olmak üzere haftada iki gün toplanmak zorunda bırakmıştır. Mesai saatleri dışında yapılan bu toplantılarda, yardım prosedürüne göre hazırlanan dosyalar belgeler üzerinden değerlendirilerek, veya gereken hallerde bizzat başvuru sahibi çağrılarak başvuru talepleri sonuçlandırılmaktadır. Bir örnek vermek gerekirse, BSYDV mütevelli heyeti, 9.2.1988 tarihli toplantısında 142, 11.2.1988 tarihli toplantısında ise 48 yardım dosyasını değerlendirerek sonuçlandırmıştır.

3- Teşkilatlanma

BSYDV'nın faaliyetleri, başlangıçta Valilik personelinden geçici olarak bu işle görevlendirilen personelle, vilayet binasının bir bölümünde yürütülmüştür. Ancak, çok sayıda başvurunun olması yeni bir teşkilatlanmayı ve bu işle görevlendirilecek personel alımını zorunlu kılmıştır. Bugün 7 personelle faaliyet göstermekte olan BSYDV, yine vilayet binasında olup, daha rahat ve bağımsız çalışabileceği ayrı bir bina aramaktadır. Personelden iki tanesi uzman statüsünde olup, yardım başvurularının yerinde değerlendirilmesinde, ihtiyaç durumunun belirlenmesinde çalışmaktadırlar. Aralarında bir muhasebecinin de bulunduğu diğer personel ise büro işlemlerini yürütmektedir.

B. FAALİYETLERİ

1- Kimlere Yardım Ediliyor?

Her Vakıf, kendi faaliyet alanındaki muhtaç kişilere yardım etmektedir. BSYDV'da, bu doğrultuda, merkez ilçe ve bağlı köylerden yardım talebi ile yapılan başvuruları dikkate almaktadır. 3294 sayılı Kanun, Vakıfların yardım edeceği kişileri iki ana grupta toplamıştır (Madde 2);

— Fakrî zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan ve kanunla kurulu herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna tabi olmayanlar.

— Geçici olarak küçük bir yardım yapılması veya eğitim-öğretim imkanı sağlanması halinde topluma faydalı hale getirilebilecek ve üretken duruma geçirilebilecekler.

Modern sosyal güvenlik müesseseleri ve özellikle de sosyal sigortalar, genellikle çalışma ilişkisine bağlı olarak sosyal güvenlik garantisi sağlamaktadırlar. Çalışma hayatının dışında kalanlar veya hayatının hiç bir döneminde çalışma hayatına giremeyecek olanlar, bir başka ifade ile, "marjinal sosyal gruplar" bu müesseselerin sosyal güvenlik kapsamı dışında kalmaktadırlar. SYDV, modern müesseselerin idari bakımından kapsam dışında bıraktığı bu kişilere ve hatta teknik olarak yardım edemediği muhtaçlara ulaşabilme ve yardım edebilme özelliği taşımaktadırlar. BSYDV'da bu boşlukları dolduran sosyal yardımlar yapılmaktadır.

Eğer kişi tedavi olmak üzere sağlık yardımı yapılmasını istiyorsa, bürokratik işlemler sebebiyle tedavide bir aksama ve gecikme meydana gelmemesi için, hastanın en kısa zamanda Bursa Devlet hastanesine sevki yapılmakta, başvuranın muhtaçlık durumu ile ilgili araştırma sonradan yapılmaktadır. Devlet Hastahanesinin, kişinin tedavisinin kendi imkanları ile yapılamayacağı şeklindeki bir belgesine istinaden aynı kişi, Bursa Tıp Fakültesi, Hacettepe Tıp Fakültesi veya rahatsızlığı ile ilgili başka bir sağlık kurumuna gönderilebilmekte, her durumda tedaviden sonra giderler fatura karşılığında ilgili sağlık kurumuna ödenmektedir. BSYDV, tek bir kişi için yedi milyon TL'yi bulan sağlık ödemeleri yapmıştır. İlaç talepleri, reçeteye istinaden, Vakıftan para almayı kabul eden bütün eczanelerden karşılanabilmekte, reçete bedeli kişiye değil eczaneye ödenmektedir. Protez araç ve gereci taleplerinde, kişi sağlık muayenesinden geçirilmekte, bu muayenenin sonucuna göre uygun görülen protez aracı en uygun yerden temin edilmektedir. Bu durumda da ödemeler alınmayan yere yapılmakta, Vakıfla yardım alan kişi arasında para akımı olmamaktadır. BSYDV'nın sağlık yardımları konusunda karşılaştığı en büyük problem, yanlış ve eksik bilgi dolayısı ile Kanun gereği yardım yapılmaması gereken kişilerin ve özellikle de bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olanların başvurularıdır. Yardım talebinde bulunan vatandaşların bilgi sahibi yapılması, denetim ve kontrol sisteminin daha etkin hale getirilmesi ile bu tür suistimaller asgariye indirilmelidir.

Giyecek, gıda, barınma, yakacak, eğitim-öğretim ve burs başvurularında, semtlere göre ayrılan dosyalar, Vakıf uzmanları ile yerinde değerlendirilmekte, bizzat meskene gidildiği gibi, muhtar başta olmak üzere komşular ve yakınardan muhtaçlık durumu ile bilgiler alınmaktadır. Bu bilgilere istinaden uzmanlar tarafından hazırlanan muhtaçlık durumu ile ilgili değerlendirme dosyaya ilave edilmektedir. Bu safhadan geçen dosya, mütevelli heyet toplantısında nihai değerlendirmeye tabi tutularak sonuçlandırılmaktadır.

Vakıf, belirli dönemlerde eğitim kurumlarına başvurarak ihtiyaç sahibi öğrencileri belirlemesini istemekte, bu şekilde belirlenen fakir ve muhtaç aile çocuklarına, biraz önce belirlenen prosedür dışında yardım yapılmaktadır.

BSYDV, kuruluşundan 1987 yılına kadar geçen sürede, 15.382 yardım başvurusunu olumlu değerlendirerek, çeşitli zaman ve miktarlarda sosyal yardım yapmıştır. Yardım yapılan kişi sayısı zaman itibarı ile artma eğilimindedir. Nitekim, ocak 1988 döneminde yapılan yardım sayısı 2412 ye çıkmıştır. Bu ortalama değer ile yıl sonuna kadar otuzbine yakın yardım yapılabilecektir. Bu yardımlar tek başvuruları göstermekte olup, faydalanan kişi sayısı çok daha fazladır. Özetle, küçümsenemeyecek bir kitleye bu müessese vasıtası ile sosyal yardım yapılmaktadır.

SYDV yardımlarında tehlike sınırlaması yapılmamış, fertleri ve geçindirmekle

yükümlü olduğu kişileri muhtaç durumda bırakan her türlü tehlike, sebep ne olursa olsun yardım yapma gerekçesi olarak kabul edilmiştir. Yangın, sel baskını, yasak inşaatların yıkıtılması, terörist saldırılar ve benzeri çok değişik durumlar yardım gerekçesini oluşturabilmektedir.

2- Yardımların Verilme Şekli

3294 sayılı Kanuna göre, kişiler bizzat yardım talebi ile başvurabildikleri gibi, yakınları, tanıdıkları veya resmi görevliler tarafından da yardım yapılmak üzere müracaat ettirebilmektedir. Önemli olan başvurunun şekli değil, muhtaçlık durumudur.

SYDV, önce 3294 sayılı Kanun hükümlerine göre düzenlenmiş olan "Müracaat ve Yardım Formunu" yardım talep eden kişiye doldurtmaktadırlar. BSYDV'da bu formları her talep edene doldurtmakta, başvuran her kişi için sürekli olarak muhafaza edilmek üzere bir dosya açmaktadır. BSYDV, tek tip Form düzenleninceye kadar geçen sürede yapılan başvuruları değerlendirmek üzere ayrıca bir yardım Formu düzenlemiş, merkez teşkilattan her Vakfın kullanacağı Form geldikten sonra da kendi formunu ilâve olarak kullanmaya devam etmiştir. Bu formların yer aldığı dosyalar, muhtaçlık durumlarını değerlendirmek üzere, semtlere göre tasnif edilmektedir. Vakfın, ihtiyaç sahibine yardım etme prosedürü, yardım talebinin şekline göre bazı değişiklikler göstermektedir.

BSYDV, yardım talepleri konusunda en hassas değerlendirmeyi, "geçimini temin edici yardım"larda yapmaktadır. Bu tür taleplerde, diğer mekanizmaların ötesinde, bizzat yardım talep eden kişi mütevelli heyet toplantısına çağrılarak dinlenmektedir. Başvuranın, istediği üretim aracını kullanabilme yeteneği Halk Eğitimi Merkezinde yapılan sınavla belirlenmekte, olumlu kabul edilen müracatlarda, söz konusu araçlar en uygun fiyatla ilgili yerden, bazen bizzat mütevelli heyet başkanı Valinin teşebbüsleri ile alınmaktadır. Son olarak, kişiden, bu aracı satmayacağı ve belirli şartlarla değerlendireceğine dair bir belge alınmaktadır. Dikiş makinası, süit ineği, at, ve tazgah alımı bu tür yardımlardan bir kaçını oluşturmaktadır.

3- Yardımların Özellikleri

SYDV'nın yapmış olduğu yardımların özelliklerini şu şekilde özetlemek mümkündür;

— Yardımlar karşılıksızdır. Genellikle bir defaya mahsus olarak geçici süre için verilir. Her talep edene değil, ihtiyacı olana, önceden araştırarak yoklamalı olarak yardım yapılır. Bir defaya mahsus olarak verilmesi, idari teşkilatlanmasının sürekli yardım yapmaya imkan vermemesindedir. Sürekli olarak yardım yapma istisnai bir durum olarak görülmekte, mümkün olduğu kadar bu tür yardımdan kaçınılmaktadır. Yılda sekiz ay için verilen bursları ise özelliğine bağlı olarak değerlendirmek sürekli yardımlar içinde kabul etmemek gerekir. BSYDV'da genel olarak kısa süreli bir defaya mahsus yardımlar yapma yolunu tercih etmiştir.

— SYDV, yardımlarını, nakdi ödemelerden ziyade aynı olarak yapma yolunu tercih etmektedir. BSYDV'da bu yönde uygulamaya girmiş, nakdi ödemedi kaçınmış, Vakıfla yardım alan arasında para akımını asgari seviyede tutmaya çalışmıştır. Aynı olarak yaptığı yardımları da, Sümerbank satış mağazaları ve belediye tanzim

satış mağazaları gibi kamu kurumlarında sağlama yolunu tercih etmiştir. Sosyal güvenlik literatüründe yardımların aynı veya nakdı olarak verilmesinin avantaj ve dezavantajları tartışılmakta, nakdı yardımların kişiye serbest kullanma hakkı verdiği aynı yardımların ise ihtiyacı doğrudan karşıladığı görüşlerine yer verilmektedir. Bu değerlendirmelerin dışında, SYDV'larının aynı yardım yapmaları, bugünkü teşkilatlanmalarının da getirdiği bir zorunluluk olarak görülmektedir.

— Yapılan sosyal yardımlar, modern sosyal güvenlik müesseselerinde rastlanmayacak şekilde çeşitlilik göstermektedir. Muhtaçlık durumunun sebebi ne olursa olsun, geçici de olsa ortadan kaldırmaya yönelik her türlü yardım yapılmaktadır. Barınma yerlerinin tamirata gibi çok değişik yardımlar SYDV'larının statüleri gereği rahatlıkla karşılanabilmekte, yardımlarda esnek davranılmaktadır.

— Yardımlarda, ferdi eşitlik değil, ihtiyaç durumu dikkate alınmaktadır. Burs ve yakacak yardımı gibi bir kaç kalem yardım dışında ihtiyaç faktörü göz önünde tutulmaktadır. Nitekim, BSYDV, özellikle yiyecek yardımlarında bu hususa dikkat etmekte, yardım verilen ailenin kişi sayısına göre bir veya iki tertip gıda yardımı yapılmaktadır.

4- BSYDV'nın Yardımları

BSYDV'nın bugüne kadar yapmış olduğu yardımlar, önem sırası ve türlerine göre tasnif edilmiş şekilde tablolar halinde verilmiştir. Önce, yaklaşık birbuçuk yıllık süreye tekabül eden 1987 yılı sonuna kadar olan dönem toplam olarak, daha sonra da yardımlardaki gelişme seyrini tesbit etmeye yönelik olarak yetersiz de olsa ocak 1988 yılı bir aylık yardımlar ve dökümü verilmiştir. Bu tablolar ve diğer bilgilerden hareketle aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak mümkündür;

— En çok yardım talebi tedavi edici sağlık hizmetlerine yapılmaktadır. Bu yardımların özellikle merkez ilçeye bağlı köyler ve Bursa'ya sonradan göç edip sosyal güvenlik kapsamında olmayanlara verildiği dikkate alınırsa, modern sosyal güvenlik müesseselerinin kapsam bakımından yetersizliğinin hangi alanlarda olduğu görülebilir.

— BSYDV'na yapılan yardım başvuru sayısı her geçen gün artma eğilimi göstermektedir. Bu artış, başvuru sayısında olduğu kadar, yapılan yardım miktarında da görülmektedir.

— Yapılan yardımlardan faydalananları aile bazında dikkate alırsak, önemli bir kesimin geçici de olsa bu yardımlardan istifade ettiği görülmektedir. Özellikle ülkemizin Doğu bölgelerinden gelenlerin yardım talebinde olması, sosyal bakımından yeterli istihdam imkanlarının yaratılmadığı sağlıklı bir şehirleşmeyi de göstermektedir.

— BSYDV'nın yapmış olduğu yardımların dağılımı, ikinci grupta yer alan ve yardım sonucunda üretken ve topluma faydalı hale gelebileceklerin sayısının ve toplam içindeki oranının düşük olmasıdır. Nitekim, geçimini temine yönelik yardım sayısı 1987 yılı sonuna kadar 226'dır. Buna, 1773, adet eğitim-öğretim bursunu da dahil edersek, bu tür yardım alanların genel toplam içindeki oranı yalnızca % 13 olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal güvenlikte esas olan, herkesin gücü yettiği sürece kendi geçimini kendisinin sağlamasıdır. Bu bakımdan, kişileri üretken ve topluma faydalı hale getirecek yardımlara zaman içinde daha fazla ağırlık vermek gerekecektir.

Tablo: 1
1987 Yılı Sonu İtibarıyla B.S.Y.D.V. Yardımları¹

YARDIM TÜRÜ	Şekli	Faydalanan Kişi Sayısı ²	Yardım Miktarı (TL)	Birim Yardım Maliyeti (TL)	Yardımların Genel Toplam İçindeki Yeri (%)
— SAĞLIK YARDIMI (Tedavi-İlaç)	Nakdi	1309	157.175.359	120.072	21.4
	Ayni	3753	155.825.721	41.528	21.2
— PARA YARDIMI (Bir Defaya Mahsus)	Nakdi	2596	150.004.000	57.782	20.5
— YİYECEK YARDIMI (Tertip olarak)	Ayni	3556	63.428.838	17.837	8.6
— BARINMA İHTİYACI YARDIMI (Kira vb)	Nakdi	133	53.633.749	403.261	7.3
— GEÇİMİNİ TEMİN EDİCİ YARDIMLAR	Ayni	226	53.069.451	234.828	7.2
— YAKACAK YARDIMI	Nakdi	867	42.259.820	48.742	5.2
— EĞİTİM YARDIMI (Kitap-Kırtasiye)	Ayni	699	25.406.447	36.346	3.5
— BURS — Orta Öğretim	Nakdi	48	721.500	15.031	0.1
— Yüksek Öğrt.	Nakdi	1725	23.582.500	13.671	3.2
— GİYECEK YARDIMI	Ayni	470	8.697.077	18.504	1.2
TOPLAM:	Nakdi	6678	427.376.928	63.997	58.2
	Ayni	8704	306.427.534	35.205	41.8
GENEL TOPLAM:		15.382	733.804.462	47.705	100.0

- 1 Tablo, BSYDV'nın SYDTF'na gönderdiği faaliyet raporlarından derlenmiştir.
2 İhtiyaç durumuna bağlı olarak aynı kişiye birden fazla yardım yapılabilir. Bu sebeple yardım sayısı ile faydalanan kişi sayısı her zaman aynı değildir.

Tablo: 2
Ocak 1988 Dönemine ait B.S.Y.D.V. Yardımları

YARDIM TÜRÜ	Şekli	Faydalanan Kişi Sayısı	Yardım Miktarı (TL)	Birim Yardım Maliyeti (TL)	Yardımların Genel Toplam İçindeki Yeri (%)
— SAĞLIK YARDIMI (İlaç-Tedavi)	Nakdi	38	12.490.271	328.691	13.7
	Ayni	223	19.463.150	88.085	21.6
— YAKACAK YARDIMI	Ayni	308	15.400.000	50.000	16.9
— PARA YARDIMI (Bir defaya Mahsus)	Nakdi	234	10.050.000	42.948	11.0
— GİYECEK YARDIMI	Ayni	617	7.418.533	12.023	7.9
— YİYECEK YARDIMI	Ayni	462	6.406.925	13.867	7.0
— BARINMA İHTİYACI YARDIMI	Ayni	18	6.396.412	855.356	7.0
— EĞİTİM YARDIMLARI (Kitap-Kırtasiye)	Ayni	350	6.173.150	17.637	6.8
— GEÇİMİNİ TEMİN EDİCİ YARDIMLAR	Ayni	12	3.600.450	300.000	3.9
— BURS (Yüksek Öğretim)	Nakdi	150	3.165.000	21.100	3.4
TOPLAM:	Nakdi	422	27.705.271	65.652	30.53
	Ayni	1990	65.038.620	32.682	69.47
GENEL TOPLAM:		2412	90.743.891	37.621	100.0

— BSYDV'nın yardımları arasında, barınma, geçimini temin edici yardımlar ve tedavi edici yardımlar birim yardım maliyeti bakımından ilk üç sırayı almaktadır. Öğrenci bursları ve gıda yardımları da en düşük maliyetli yardım kalemlerini oluşturmaktadır.

C. BSYDV'NİN GELİRLERİ

Gelir kaynaklarının sürekliliği ve yeterliliği bir müessesenin ve özellikle de sosyal yardım müessesinin faaliyetlerinin devamını ve varlığını büyük ölçüde tayin eder. Sağlam ve sürekli bir gelir kaynağına sahip olmak, o sosyal yardım müessesesinin başarısını da belirler. Çok sayıda kişiye, ihtiyaçlarını karşılayacak seviyede koruma garantisi sağlamak gelirlerin seviyesi ile yakından ilgilidir. 3294 Sayılı Kanun, SYDV'nin gelirlerini şu şekilde belirlemiştir;

— SYDTF'dan, Vakfın faaliyet gösterdiği yerleşim biriminin nüfus ve muhtaçlık durumuna bağlı olarak yapılacak olan ödemeler.

— Vakıfların faaliyet gösterdiği yerdeki mahalli idarelerin bütçelerinden aktarılacak % 2 lik pay.

— Hernevi fitre, zekat, kurban derisi ve bağırsak yardımlarından "Yardım Toplama Yönetmeliği" gereğince SYDV'larına aktarılacak % 25 Lik miktar.

— İşletme ve iştirak gelirleri.

— Diğer gelirler.

Bu kalemlerden BSYDV'na bugüne kadar aktarılmış olan gelirler Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo: 3
BSYDV Gelir Tablosu (Milyon TL.)*

Yıllar	Fondan Aktarılan Miktar	Mahalli İdare Bütçelerinden Aktarılan Miktar ¹	Fitre, Zekat Kurban Derisi Gelirleri	İşletme ve İştirakler	Diğer Gelirler	Toplam
1986	120	62	86	—	—	268
1987	483	160	126	—	—	769
1988	576 ²	(3)	(3)	—	—	576
Toplam	1176	222	202	—	—	1613

* Kusuratlara dikkate alınmayarak yuvarlak değerler yazılmıştır.

1 Merkez ilçe ve bağlı 7 belediye gelirlerinden ayrılan pay.

2 Bir yıllık gelir toplamı olup, 1988 yılı için iki ayda bir 96 milyon TL. olarak ödenmektedir.

3 Henüz veriler kesinleşmemiştir.

Tablo, BSYDV'nin en önemli gelir kaynağının, SYDTF'dan aktarılan miktardan oluştuğunu, bunu sırası ile mahalli idare bütçelerinden aktarılan payla, fitre-zekat-Kurban derisi yardımlarının takip ettiğini ortaya koymaktadır. İşletme ve işti-

rak geliri ile, vatandaşın yapacağı yardımlardan oluşan diğer gelirler bugüne kadar olmamıştır.

Vakıf müesseselerinin önemli özelliklerinden bir tanesi de kuruluş gayelerini gerçekleştirmeye yetecek olan finansal kaynağı başlangıçta temin etmiş olmalarıdır. Ancak, SYDV'larının gelir kaynakları bağımlı ve değişken vasıftadır. Sürekli ve istikrarlı olmayan gelir kaynaklarının vakıfların faaliyetlerini aksatmaları çok güçlü bir ihtimaldir. Siyasi tercihlere bağlı olarak yukarıda belirtilen gelir kalemlerindeki nisbetler her zaman değiştirilebilir ve Vakıflar bu gelir kaynaklarından tamamen veya kısmen mahrum bırakılabilirler. Bu menfi gelişmeyi önlemek için işletme ve iştirak gelirlerine işlerlik kazandırmak gerekir. Bu noktada da, hangi alana ne şekilde yatırım yapılacağı problemi gündeme gelir ki, dikkat edilmesi gereken husus, diğer kanuni sınırlayıcı hükümler dışında idari harcamaları verimsiz şekilde artıracak teşebbüslerden uzak kalmaktır. Önemli olan, mevcut kaynaklarla en etkin yardımı yapabilmektir.

Kişiden kişiye olan geleneksel yardımları, Vakıf vasıtası ile gerçek ihtiyacı olana ulaştırmak, gönüllü yardımları Vakıflara doğru yönlendirmekle mümkün olabilir ki, bu gelişme için de müessesenin kamuoyunda tanınması ve güven verici bir imtiba bırakması gereklidir.

2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu kadar kısa sürede, BSYDV'na ait bilgilerle de genel olarak SYDTF hakkında sonuçlara ulaşmak ve geleceğe yönelik değerlendirmeler yapmak oldukça güçtür. Ancak bu sürede ve BSYDV bünyesinde ortaya çıkan eğilimlerden hareketle, bazı sonuçlara ulaşma ve geleceğe yönelik değerlendirmeler yapmaya çalışılacaktır. Bu sonuç ve değerlendirmeler diğer Vakıflar üzerine şimdi ve gelecekte yapılacak araştırma sonuçları ile karşılaştırıldığı zaman daha anlamlı olabilecektir.

— Gelişmişlik seviyesi ne olursa olsun, fakirlik her toplumda varlığını devam ettiren bir tehlike olduğuna göre, bu tehlike ile mücadelede kullanılan vasıta ve müesseselere de her devir ve toplumda ihtiyaç duyulacaktır. SYDV'ları, fakirlikle mücadele için oluşturulmuş geleneksel bir sosyal yardım müessesesi olarak, gelecekte de faaliyetini sürdürme gerekçesini bulacaktır.

— SYDV'ları, modern sosyal güvenlik müesseselerinin bıraktığı teknik ve idari boşlukları kapsam bakımından doldurmaya çalışmaktadır. Nitekim, başvuruların çoğunluğu bu müesseselerin kapsamında olmayanlar tarafından yapılmaktadır.

— Yardımlar, bir defaya mahsus olarak geçici ve karşılıksız şekilde yapılmaktadır. Modern müesseselerde olduğu gibi, tehlike sürdüğü müddetçe belirli bir garantiyi sağlayacak seviyede olmaktan uzaktır. Her başvuruna da yardım yapılamamaktadır. Bu nedenlerle, modern sosyal güvenlik müessesesi olmaktan uzak, fakat yaygın ve önemli bir geleneksel sosyal yardım müessesesidir.

— SYDV'ları çok çeşitli ve esnek yardım yapabileme özelliğine sahiptir. Nitekim, kamu kurumları ve sosyal güvenlik müesseselerinin statüleri gereği yardım elini uzatamayacakları kişi ve sosyal gruplara bu kanalla ulaşılabilir. Özellikle, Doğu Anadolu bölgesinde terörist saldırılar sonucu mağdur olanlara yapılan yardımları bu açıdan ele almak mümkündür.

— SYDV'ları, diğer müesseselere göre bir çok bakımdan bürokratik işlemleri azaltmıştır. Nitekim, BSYDV, yardımlarını ortalama on günde, en geç bir ayda, sağlık yardımlarını ise en kısa sürede yapabilmektedir. Bu süreci hızlandırmanın yol açacağı boşluklar ise zamanla genel prensipleri zedelemeyecek bir seviyeye indirilebilir.

— Modern sosyal güvenlik müesseselerinin kapsamı genişledikçe SYDV'larının faaliyet alanı daralacak, fakat hiç bir zaman ortadan kalkmayacaktır. Bu durumda bile, diğer müesseselerin sağladığı garantinin üzerine çıkmayı sağlayan munzam bir sosyal güvenlik müessesesi fonksiyonu görebilir.

— SYDV'larının müessese olarak devamlılığını sağlamak için bir yandan gelir kaynakları sağlam ve sürekli hale getirilmeli, diğer yandan da sağladığı koruma garantisinin seviyesi ve kapsamı genişletilerek sürekli hale getirilmelidir. Vakıf gelirlerinin elde edilmesi ile harcanması arasında geçen dönemde bu fonlar nemalandırılabilir gibi, güvenilir, yüksek gelir sağlayan, likiditesi yüksek alanlara da zamanla yatırım yapma yoluna gidilebilir. Yardımları sürekli hale getirmek içinde yaşlılara sürekli hizmet veren huzur evleri açma yoluna gidilebilir. Nitekim, BSYDV, SYDTF'nun de desteği ile önümüzdeki yıllarda böyle bir yatırım yapma teşebbüsünde bulunma eğilimindedir. Önemli bir idari harcama yapmadan, belirli kesime sürekli gıda yardımı yapan aşevleri açılabilir. Sanayide çalışanlara yemek hazırlayan yemekhaneler bu alanda geniş bir potansiyeli oluşturmaktadır. Bu şekilde eski bir Türk geleneği de yaşatılmış olur.

Sonuç olarak, Fon ve Vakıf gibi iki müessesenin birleştirilmesi yeni ve yaygın bir sosyal yardım müessesesi oluşturulmuştur. Bir buçuk yıl sonunda Türkiye çapında SYDV'larının faaliyetleri ile ilgili olarak verilen bilgiler bu yeni müessesenin oluşturulmasındaki isabeti ortaya koymaktadır. Ancak, aslolan herkesi, her tehlikeye karşı sürekli ve insan haysiyetine yaraşır seviyede bir sosyal güvenlik garantisine kavuşturmak. Bu sebeple, SYDV'larının oluşturulması, devletin modern sosyal güvenlik müesseselerini oluşturma ve kapsamlarını genişletme yolundaki gayretlerini geciktirmemelidir. SYDV'larını da modern müesseselerin boşluklarını isabetli şekilde tamamlamaya yönelik olarak yönlendirme ihtiyacı vardır.